

БАТЬКО УКРАЇНСЬКОЇ ДРАМИ

Віртуальна виставка – огляд одного видання

«Чим він був для України, для розвою її громадського та духовного життя, се відчуває кожний, хто чи то бачив на сцені, чи хоч би лише читав його твори; се розуміє кожний, хто знає, що він був одним із батьків новочасного українського театру, визначним артистом та при тім великим драматургом, якому рівного не має наша література».

І.Я. Франко

Іван Карпович Тобілевич (Карпенко – Карий) - славетний письменник, один з найвидатніших драматургів XIX – поч. XX ст., корифей і актор українського театру, ерудит, талановита людина з багатьма чеснотами. Його літературна творчість знаменувала новий, вищий етап у розвитку української драматургії і театрального мистецтва, а його акторська діяльність свідчила про постійне прагнення до поглибленого психологізму утворених ним сценічних образів, що зближувало його з найбільшими європейськими акторами того часу і багатьма своїми елементами входить сьогодні в ідейно-естетичний контекст нової європейської драми.

За двадцять років творчої діяльності І. Карпенко-Карий написав близько двох десятків п'єс різних жанрів.

Найкращий спосіб вшанувати величну постать автора - ще раз по-новому перечитати його невмирущі твори, долучитись до осмислення першодруків його спадщини, особливо прижиттєвих видань.

За даними дослідників літературної спадщини драматурга, всього основних прижиттєвих публікацій, враховуючи твори надруковані в періодичних виданнях, було 28, з них окремими книжками - 13.

Найповніше прижиттєве видання п'єс письменника – п'ятитомне зібрання «Драми і комедії» (1897—1905).

У фонді рідкісної і цінної книги зберігається II том унікальної добірки.

Иванъ Тобилевичъ (Карпенко-Карый) Драмы и Комедии. Т. II. Безталанна : драма въ 5 дѣяхъ; Сто тысячъ : комедія въ 4 дѣяхъ; Батькова казка (Грихъ и покаяння) : драма въ 5 дѣяхъ; Паливода XVIII столиття: жартъ въ 4 дѣяхъ / Иванъ Тобилевичъ (Карпенко-Карый). – Одесса : Тип. Высочайше утв. Южно-Русск. О-ва. Печатн. Дѣла, 1897. – 450 с.

Праця автора над виданням тривала 8 довгих років. Книги друкувалися в різних містах, виходили з різних видавництв.

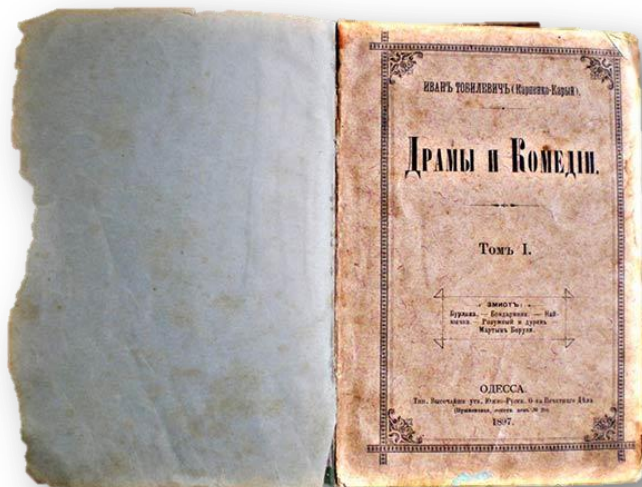
Перші два томи були надіслані до цензури разом і водночас одержали дозвіл на друкування 24 вересня 1896 р. В листі з Одеси до сина Назара від 11 жовтня драматург писав: «Вчора одібрав з цензури всі мої рукописи. Дозволено друкувати 10 п'єс тільки. «Не так пан, як підпанок» заборонено. Вийде два дуже гарних тома. Думаю видать гарно, принаймні хоч і дорого, зате мило, а то у нас так, як тільки українська книжка, так і чорт батька зна що: формат неможливий, печать паскудна, бумага така, що тільки оселедці обгортать...»

/ Карпенко-Карий І. К. (І. К. Тобілевич). Твори в трьох томах. Т.3. – К. : Держвидав, 1961. – С. 227/

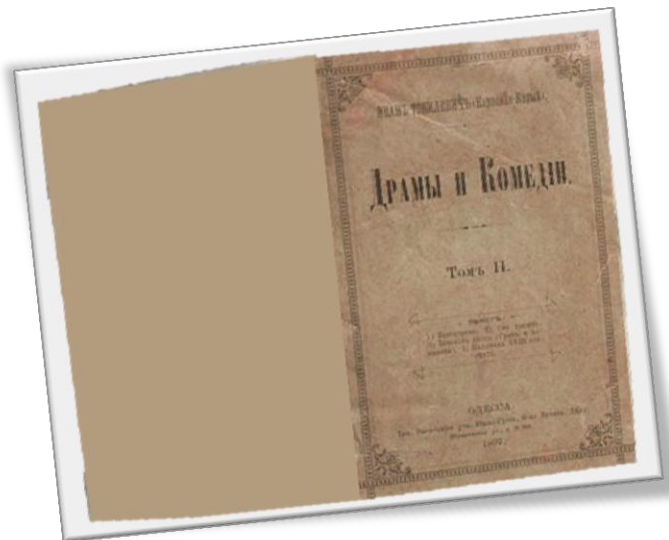
Зазначені книги вийшли у 1897 р. з Друкарні акціонерного Південноросійського товариства друкарської справи, яке знаходилося в Одесі на вулиці Пушкінській.

До першого тому ввійшли п'єси:

«Бурлака»,
«Бондаривна»,
«Розумный и дурень»,
«Наймычка»,
«Мартын Боруля».

До другого –
«Безталанна»,
«Сто тисяч»,
«Батькова казка (Грих и
покаяння),
«Паливода XVIII століття».

До речі, Іван Карпович подбав і про рекламу книжок. Своєму другу - бібліографу, літературознавцю, видавцю, громадському діячеві Михайлу Федоровичу Комарову він писав у грудні 1896 р.: «Пора б мені, здається, надрукувати окремі листочки... про випуск першого тома моїх драм і комедій та й розповсюдити ті листочки... по всіх усядах... Шкода буде, коли хороше видана українська книжка, та не з послідніх і в літературному напрямку, буде пліснявіти на полицях... Грошей багато вкинуто в видання і пліснявіє! Будем так казати, що і російські книжки пліснявіють, але це не утіха для нас, українців... Тривогою б'ється моє серце...»

/ Зленко Г. Д. Книга пам'яті. Оповіді та розвідки літературного слідопити. – Одеса : Маяк, 1971. – С. 236-237/

Подальші історії друкування зібрання:

Через кілька років більша частина тиражу була розпродана. Тобілевич вирішив продовжити видання п'єс і запропонував тому ж Південноросійському товариству рукописи шести творів.

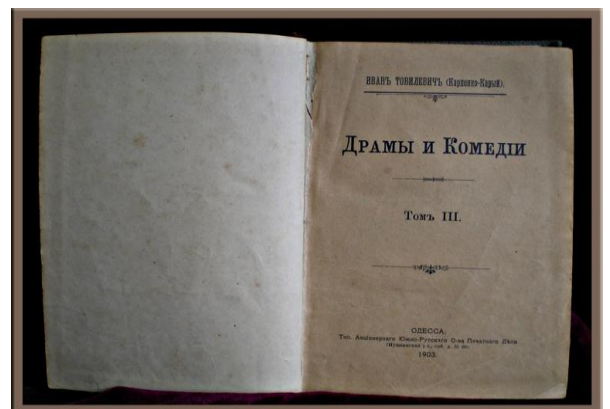
У листопаді 1902 року в листі до сина Назара він пише: «В Одесі зараз друкують III том мій, том такий повинен вийти великий (840 стор.), що я по совіту друкарні, мусив його розбити надвоє, і тепер вийдуть III і IV томи по 420 стор. кожний. Ціна кожному 1 р.20 к. Скільки прийдеться заплатити за друк, ще не знаю. Певно, до двох тисяч. Але я маю розстрочку на вісімнадцять місяців і тільки після цього повинен буду заплатити ту решту, яка зостанеться після погашення виручкою за книгу. Умови не важкі...».

/ Карпенко-Карий І. К. (І. К. Тобілевич). Твори в трьох томах. Т.3. – К. : Держвидав, 1961. – С. 257/

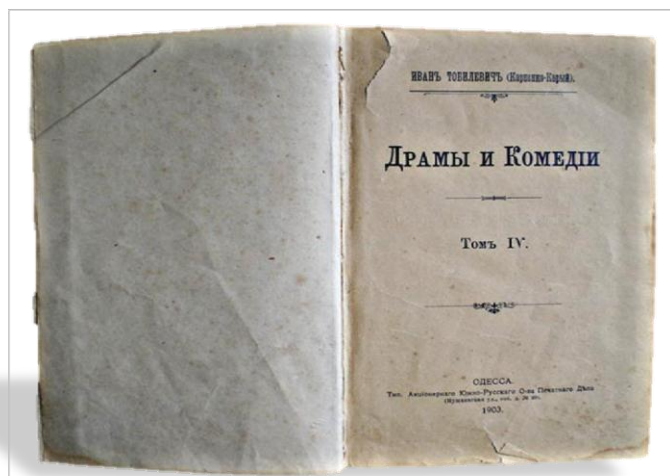
Обставини затримали видання. Цензурою був дозволений лише один том в обсязі шести п'єс. Якщо том ділився на дві частини, треба знову було просити дозволу цензури на кожний том окремо. Таким чином III і IV томи «Драм і комедій» побачили світ у січні 1903 року, через 6 років після двох перших томів.

До третього тому ввійшли п'єси:

**«Понад Дніпром»,
«Хазяїн»,
«Лыха искра поле
спалить і сама щезне».**

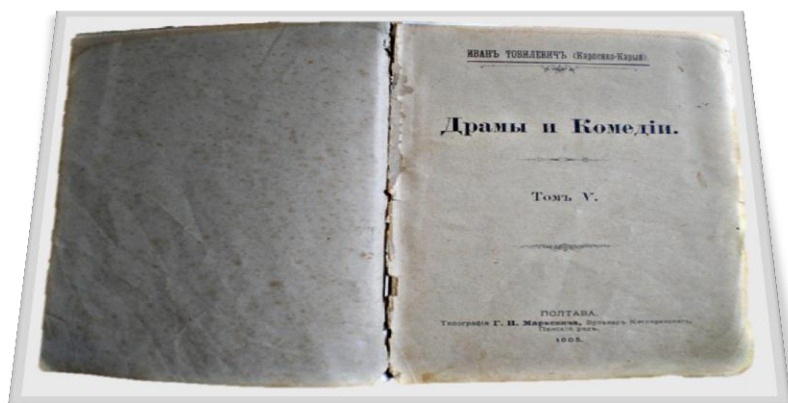
До четвертого –
«Чумаки»,
«Сава Чалый»,
«Пидпанкы».

Видання книжок здійснювалося під наглядом автора. Зі слів літературознавця Олександра Дорошенка, Іван Карпович з великою увагою стежив за друком своїх текстів і беріг кожне слово, яке на його думку, вірно визначало його настрій. Так, К.-Карий по – своєму виправляє стиль «Чабана», не погоджується друкувати V-й том в Катеринославі.

Справу друкування V тому Тобілевич довірив відомому видавцеві з Полтави Г. І. Маркевичу, який вкладав кошти у видання першого тому в Одесі.

До п'ятого тому ввійшли п'єси
«Гандзя»,
«Суета»,
«Житейске море».

Приймаючи активну участь у виданні п'єс, автор не мав змоги виконати особисту коректуру «Драм і комедій». Однак, саме це прижиттєве зібрання вважають найавторитетнішим, основою для наукового видання праць Івана Карповича Тобілевича (Карпенка – Карого). В радянські часи здійснено шеститомне видання його творів (1929—1931) і тритомне видання (1960—1961), до яких увійшла майже вся драматична спадщина, а також листування.

ШЛЯХ ДО МИСТЕЦЬКИХ ВЕРШИН:

В 1901 у Києві вийшла книга «Корифеи украинской сцены», яку через цензуру, написали анонімно провідні українські інтелектуали. У ній Марка Кропивницького, Михайла Старицького, Івана Тобілевича та інших уперше назвали корифеями українського театру. Цей дещо поетичний термін став нерозривним з театром.

БОНДАРІВНА

Драма написана 1884 р. Оpubлікована в «Збірнику драматичних творів» І. К. Тобілевича (Херсон, 1886), потім — у першому томі «Драм і комедій».

Театр корифеїв

Микола
Садовський

Панас
Саксаганський

Марко
Кропивницький

Іван Карпенко-Карий

Марія
Заньковецька

Українська література

НАЙМИЧКА

Драма написана 1885 р. У 1887 р. видана в Херсоні окремою брошурою.

Перероблений варіант п'єси надруковано 1897 р. в першому томі «Драм і комедій».

РОЗУМНИЙ І ДУРЕНЬ

Комедія написана 1885 р. У 1886 р. надрукована в «Збірнику драматичних творів». Потім, через одинадцять років, зі значними виправленнями та доповненнями, — в першому томі «Драм і комедій».

БЕЗТАЛАННА

Перший варіант п'єси під назвою «Хто винен?» був завершений 1884 р. Через цензурні заборони твір не видавався ще два роки. У 1886 р. І. Карпенко-Карий складає збірник своїх творів і видає його в Херсоні. До цього збірника ввійшла і п'єса «Хто винен?». У переробленому варіанті під назвою «Безталанна» п'єса ввійшла до другого тому «Драм і комедій».

МАРТИН БОРУЛЯ

Комедія написана 1886 р. Опублікована в журн. «Зоря» за 1891 р., №№ 7—10. У 1897 р. в дещо переробленому вигляді її було надруковано у першому томі «Драм і комедій».

СТО ТИСЯЧ

П'єса написана 1889 р. під назвою «Гроші». Під назвою «Сто тисяч» комедію вперше надруковано в журн. «Зоря» за 1891 р., №№ 22—23, а потім — у другому томі «Драм і комедій».

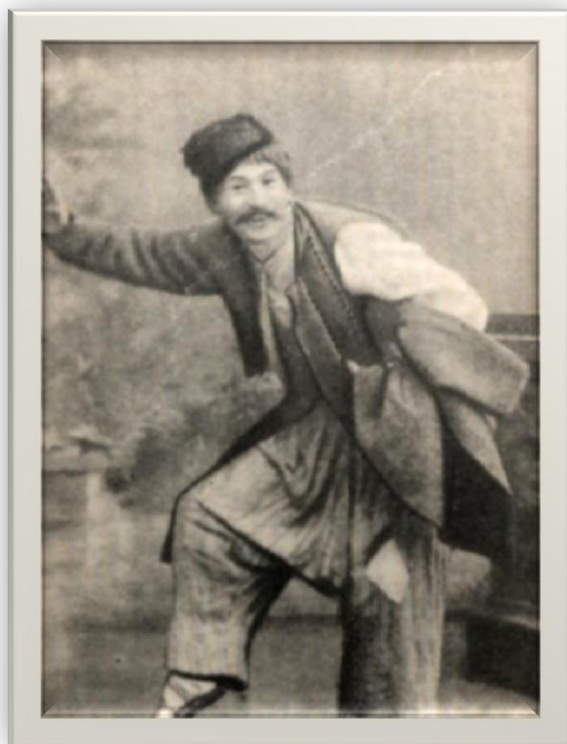
БАТЬКОВА КАЗКА (Гріх і покаяння)

П'єса спершу мала назву «Артист». Перша дія драми була надіслана автором до літературного збірника «Запомога» у 1892 р., але збірник не було видано.

І. Карпенко-Карий переробляє п'єсу і дає їй назву «Гріх і покаяння», а в 1893 р., знову переробивши її, дає назву «Батькова казка».

У 1897 р. під цією назвою п'єсу було надруковано в другому томі «Драм і комедій».

Кіровоградський міський літературно – меморіальний музей І. К. Карпенко – Карого

Карпенко-Карий у п'єсі
«Сто тисяч»

В Україні з великою повагою вшановують славетного митця: його ім'я присвоєно Київському Національному Університету Театра, Кіно і Телебачення, на Кіровоградщині відкрито літературно-меморіальний музей, до 150-ї річниці випущена поштова марка України з серії «Письменники нашої Батьківщини», на честь 170 – літнього ювілею – монету НБУ, здійснено чимало окремих видань з доробку майстра, його п'єси до сьогодні в репертуарах провідних театрів країни.

до 170 –річчя автора
ювілейна монета НБУ

ЛІТЕРАТУРА:

- Дем`янівська Л. Карпенко - Карий Іван // Українська література у портретах і довідках. Давня література – література XI ст. : довідник. - К. : Либідь,2000. – С. 127 – 130
- Карпенко-Карий, І. К. // Українська літературна енциклопедія / Ін-т літ. ім. Т. Г. Шевченка НАН України. – К, 1995. – Т.2. – С. 421- 423

- Марко В. Етюди про І. Тобілевича (І. Карпенка – Карого) // Марко В. Стежки до таїни слова. Літературознавчі і методичні студії. – К., 2007. – С. 80 – 96
- Мороз Л. Іван Карпенко-Карий/Л. Мороз// Історія української літератури ХІХ ст. : у 2-х кн. / за ред. М. Г. Жулинського. – К. : Либідь, 2006. – Кн. 2 – С. 647-672
- Тобілевич С. В. Життя Івана Тобілевича (Карпенко-Карого) / С.В. Тобілевич. – К. : Мистецтво, 1945. – 286 с.
Книга з фонду РЦК
- Франко І. Я. Іван Тобілевич (Карпенко-Карий), драми і комедії, том 1 // Франко І. Я. Твори : у 20-и т. Т.ХVII. Літературно-критичні статті. – К. : Худож. літ., 1955. – С. 236
- Франко І. Я. Іван Тобілевич (Карпенко-Карий) // Франко І. Я. Твори : у 20-и т. Т.ХVII. Літературно-критичні статті. – К. : Худож. літ., 1955. – С. 448-453

Карпенко-Карий та його ролі

Хосяїнова Лариса Мянїрївна, головний зберїгач фондїв Кїровоградського мїського лїтературно-меморїального музею І. К. Карпенка-Карого.

Прижиттєві видання творїв І. К. Карпенка-Карого у зїбраннї музею.

Маєток і пам'ятник Івану Тобїлевичу на хуторї Надїя.

- Галабутська, Г. Життєві і творчі обрїї Карпенка-Карого/ Г. Галабутська // Дивослово. – 1995. – № 12. – С. 44-45
- Панченко, В. Хутїр з ім'ям "Надїя"/ В. Панченко// Дивослово. – 2015. – № 7- 8. – С.52-60

